

SEMINARI EL PARC CENTRAL A LA METRÒPOLI CONTEMPORÀNIA

ETSAB · Curs 2021-2022 · Semestre de tardor

Dijous, 15:00-17:00 h. Aula A51 · Professor: Joan Florit Femenias, DUOT-UPC

PROGRAMA DE L'ASSIGNATURA

L'assignatura tractarà l'estudi dels Parcs centrals de grans ciutats com a realitat metropolitana pendent de definició, a través de l'estudi d'un ventall variat de casos, amb diferències pel que fa el seu origen, la seva constitució interna, o la seva capacitat de servei. Es tracta de versions més o menys aconseguides d'una utopia metropolitana, d'una condició accentuada de l'espai que la disciplina convé en anomenar Parc Central. És aquesta una realitat d'entitat variable al llarg de la història de les ciutats i a l'ample de la geografia del globus, que es manté viva a dia d'avui com a element constitutiu de l'expressió més contemporània de les metròpolis.

Metodologia

El Seminari combinàrà la metodologia "teaching" / "learning". Durant les 14 sessions del curs s'entrellaçaran les lliçons teòriques impartides pel professor, els seminaris-debat amb presentacions de l'alumnat, i el seguiment del progrés del treball de recerca a realitzar durant el curs.

Programa de lliçons

- S1· Introducció: Part 1: Control de la natura. Desig de la natura. Privatització i embelliment de la natura.
Part 2: La natura com a espai públic. Introducció d'atributs afegits. El valor de la gran dimensió.
- S2· Continguts temàtics: L'oci col·lectiu urbà. Els grans esdeveniments. L'equilibri mediambiental.
- S3· L'origen del parc central: Herències i projectes. Objectius compartits. Modes en què el sòl esdevé públic.
- S4· Atributs que serveixen de germen.
- S5· Parcs i desenvolupament sostenible.
- S6· Un mosaic de serveis i varietats. Arquitectures dins el parc.
- S7· L'accessibilitat de qualitat.
- S8· Un contrapunt d'equilibri.
- S9· Un espai amb vocació multiescalar.
- S10· El rol ideològic del parc i l'espai lliure.
- S11· Les empremtes de la tècnica.
- S12· Troballes (1): L'àgora capital. El parc com a centre urbà. Una expressió artística selecta. L'experimentació amb els sentits.
- S13· Troballes (2): La dignitat d'allò públic. El prestigi del verd. El foment de la memòria. Noves escenes urbanes.

Lectura de textos seleccionats (treball individual)

Es repartiran textos seleccionats per a ser llegits per cada estudiant (veure llistat de textos a document annex). Es tracta de fragments d'obres d'autors diversos que exploren des de diferents perspectives la qüestió dels parcs a les ciutats i la relació dialèctica entre natura i artifici.

Cada estudiant llegirà i estudiarà un dels textos.

Es realitzaran exposicions a classe per a presentar-ne els continguts i s'obrirà torn de debat.

Al final, s'elaborarà un article breu de comentari del text, que inclogui una aportació pròpia aplicada al cas d'estudi en què cada estudiant estigui treballant al Taller.

Treball de recerca (cooperatiu i transversal)

Durant el curs, els grups formats desenvoluparan un treball de recerca sobre el cas d'estudi assignat, que correspondrà al parc en què emplaçaran els seus projectes de l'assignatura de Taller.

La recerca s'orientarà al reconeixement dels continguts i mancances al parc, l'enteniment de les formes al parc (Geografia / Materials naturals / Artifici), l'anàlisi dels fluxos, els usos, les arquitectures, entre altres aspectes que els equips considerin rellevants.

Al final, l'objectiu de la recerca és l'elaboració d'un plànol de síntesi del parc, de factura pròpia, que serveixi com a plànol d'emplaçament del projecte a desenvolupar en el taller.

Avaluació

Avaluació continuada: es farà a partir dels treballs que desenvoluparà l'estudiantat durant el curs (lectures i comentaris de textos seleccionats, exposicions orals en seminari-debat, treball de recerca) i els resultats d'almenys una prova escrita, segons els criteris i calendari que s'estableixin.

Avaluació final: si l'avaluació continuada no és positiva es podrà realitzar una segona evaluació que consistirà en una prova final de caràcter global en el format que s'estableixi d'acord amb el criteri del professorat responsable (prova escrita o oral i/o lliurament de treballs).

Bibliografia bàsica:

- CHADWICK, G. F. (1966), *The Park and the town : public landscape in the 19th and 20th centuries*. London: The Architectural Press.
- CRANZ, G. (1982), *The Politics of park design : a history of urban parks in America*. Cambridge: The MIT Press.
- AA.VV. (2007), *Large parks*. New York: Princeton Architectural Press.
- JONES, K. R., WILLS, J. (2005), *The Invention of the park: Recreational landscapes from the garden of Eden to Disney's Magic Kingdom*. Cambridge: Polity Press.
- PANZINI, F. (1993), *Per i piaceri del popolo: l'evoluzione del giardino pubblico in Europa dalle origini al XX secolo*. Bolonya: Zanichelli.

Bibliografia complementària:

- AA.VV. (2006), *The European city and green space: London, Stockholm, Helsinki and St. Petersburgh, 1850-2000*. Aldershot: Ashgate, cop
- BATLLE, E. (2001), *El Jardín de la Metrópolis: del paisaje romántico al espacio libre para una ciudad sostenible*. Barcelona: Gustavo Gili.
- TATE, A. (2001), *Great city parks*. New York: Spon Press.
- ABALOS, I. (2005-2008), *Atlas pintoresco (2 vols.)*. Barcelona: Gustavo Gili.
- STEENBERGEN, C. M., WOUTER, R. (2011), *Metropolitan landscape architecture : urban parks and landscapes*. Bussum: Thoth, cop.

Recursos en línia:

- FLORIT FEMENIAS, J. (2014), *El Parc Central a la Metròpoli contemporània: una definició crítica*. Tesis doctoral. Barcelona. Universitat Politècnica de Catalunya. Recurs - Tesi doctoral en xarxa - <https://www.tesisenred.net/handle/10803/145860#page=1>

SEMINARI EL PARC CENTRAL A LA METRÒPOLI CONTEMPORÀNIA

ETSAB · Curs 2021-2022 · Semestre de tardor

Dijous, 15:00-17:00 h. Aula A51 · Professor: Joan Florit Femenias, DUOT-UPC

LLISTAT DE LECTURES

* Cada alumne escollirà una de les referències del llistat.

** Tots els llibres estan disponibles a la biblioteca ETSAB.

*** Atès que hi ha textos que són diferents capítols d'un mateix llibre, es prega que s'escanegi el capítol assignat i es deixi el llibre disponible per a la resta de companys

L01) DIXON HUNT, J., (1980), "The garden as cultural object", a AA.VV., *Denatured Visions : landscape and culture in the twentieth century*, Nova York: Museum of Modern Art, 1991, pp. 19-32. [\[712 Den\]](#)

L02) FRAMPTON, K., (1991), "In search of modern landscape", a AA.VV., *Denatured Visions : landscape and culture in the twentieth century*, Nova York: Museum of Modern Art, 1991, pp. 46-61. [\[712 Den\]](#)

L03) JACKSON, J. B., (1984), "The past and the future park", a AA.VV., *Denatured Visions : landscape and culture in the twentieth century*, Nova York: Museum of Modern Art, 1991, pp. 129-140. [\[712 Den\]](#)

L04) MARX, L., (1980), "The american ideology of space", a AA.VV., *Denatured Visions : landscape and culture in the twentieth century*, Nova York: Museum of Modern Art, 1991, pp. 62-78. [\[712 Den\]](#)

L05) SCULLY, V., (1984), "Architecture in context : The natural and the man-made", a AA.VV., *Denatured Visions : landscape and culture in the twentieth century*, Nova York: Museum of Modern Art, 1991, pp. 7-18. [\[712 Den\]](#)

L06) CLÉMENT, G., (2006), "El jardín en movimiento", a Abalos ed., *Naturaleza y artificio: el ideal pictóresco en la arquitectura y el paisajismo contemporáneos*, Barcelona: Gustavo Gili, 2009, pp. 195-210. [\[72.01 Nat\]](#)

L07) CORNER, J., (2006), "Terra fluxus", a Abalos ed., *Naturaleza y artificio: el ideal pictóresco en la arquitectura y el paisajismo contemporáneos*, Barcelona: Gustavo Gili, 2009, pp. 133-148. [\[72.01 Nat\]](#)

L08) SMITHSON, R., (1973), "Frederick Law Olmsted y el paisaje dialéctico", a Abalos ed., *Naturaleza y artificio: el ideal pictóresco en la arquitectura y el paisajismo contemporáneos*, Barcelona: Gustavo Gili, 2009, pp. 31-48. [\[72.01 Nat\]](#)

L09) ZARDINI, M., (2005), "El suelo de la ciudad moderna y el predominio del asfalto", a Abalos ed., *Naturaleza y artificio: el ideal pictóresco en la arquitectura y el paisajismo contemporáneos*, Barcelona: Gustavo Gili, 2009, pp. 211-219. [\[72.01 Nat\]](#)

- L10) BEARDSLEY, J., (2007), "Conflict and erosion: the contemporary public life of large parks", a Czerniak i Hargreaves ed., *Large Parks*, Nova York: Princeton Architectural Press, pp. 199-214. [712.25 Lar]
- L11) HARGREAVES, G., (2007), "Large parks: A designers perspective", a Czerniak i Hargreaves ed., *Large Parks*, Nova York: Princeton Architectural Press, pp. 121-173. [712.25 Lar]
- L12) LISTER, N. M., (2007), "Sustainable large parks: Ecological design or designer ecology?", a Czerniak i Hargreaves ed., *Large Parks*, Nova York: Princeton Architectural Press, pp. 35-58. [712.25 Lar]
- L13) ABALOS, I., (2005), "Dimensión antropológica y monumental" i "Naturaleza y cultura contemporánea", a *Atlas pintoresco. Vol.1: los viajes*, Barcelona: Gustavo Gili, pp. 77-96. [712 Aba]
- L14) ABALOS, I., (2008), "MAPA 1: Qué es lo pintoresco", a *Atlas pintoresco. Vol.2: los viajes*, Barcelona: Gustavo Gili, pp. 8-47. [712 Aba']
- L15) ABALOS, I., (2008), "MAPA 3: F.L. Olmsted y Central Park", a *Atlas pintoresco. Vol.2: los viajes*, Barcelona: Gustavo Gili, pp. 66-89. [712 Aba']
- L16) ABALOS, I., (2008), "MAPA 7: Roberto Burle Marx. El movimiento moderno con jardín", a *Atlas pintoresco. Vol.2: los viajes*, Barcelona: Gustavo Gili, pp. 174-203. [712 Aba']
- L17) BATLLE, E., (2011), "Un nuevo espacio libre", a *El Jardín de la Metrópolis: del paisaje romántico al espacio libre para una ciudad sostenible*, Barcelona: Gustavo Gili, pp.21-52. [712.2 Bat]
- L18) BETTINI, V., (1996), "La ciudad, un mosaico de habitantes", a *Elementos de ecología urbana*, Turín: Giulio Einaudi editori, pp. 131-152. [SOS 711.4:504 Bet]
- L19) CLARK, P., (2006), "Cap. 5 / Cap. 6" a *The European city and green space: London, Stockholm, Helsinki and St. Petersburg, 1850-2000*, Burlington: Ashgate, pp. 99-126. [SOS 711.4:504 (4) Eur]
- L20) CRANZ, G., (1982), "The functions of parks: Past & future", a *The Politics of Park Design: a history of urban parks in America*, Cambridge: The MIT Press, pp. 239-253. [712.25 (73) Cra]
- L21) CRANZ, G., (1982), "The pleasure ground 1850-1900 : Design", a *The Politics of Park Design: a history of urban parks in America*, Cambridge: The MIT Press, pp. 32-56. [712.25 (73) Cra]
- L22) DAL CO, F., (1973), "Parques i ciudades bellas" a AA.VV., *La ciudad americana: de la guerra civil al New Deal*, Barcelona: Gustavo Gili, 1975, pp. 162-185. [711.4 (73) Ciú]

L23) ERICKSON, D., (2006), "Cap. I. Connected open space: The metropolitan scale" a *Metrogreen: Connecting open space in North American Cities*, Washington: island Press, pp. 3-40. [711.4 (73) Eri]

L24) PANZINI, F., (1993), "Cap. 6.3, La città verde del movimento moderno", a *Per i piaceri del popolo: l'evoluzione del giardino pubblico in Europa dalle origini al XX secolo*, Bolonya: Zanichelli, pp. 300-311. [712.25 (4) Pan]

L25) PANZINI, F., (1993), "Cap. 2.1, Giardini urbani e spazi aperti a Parigi", a *Per i piaceri del popolo: l'evoluzione del giardino pubblico in Europa dalle origini al XX secolo*, Bolonya: Zanichelli, pp. 44-54. [712.25 (4) Pan]

L26) PANZINI, F., (1993), "Cap. 1.6, I parchi delle capitali", a *Per i piaceri del popolo: l'evoluzione del giardino pubblico in Europa dalle origini al XX secolo*, Bolonya: Zanichelli, pp. 33-42. [712.25 (4) Pan]

L27) RASMUSSEN, S. E., (1982), "El origen de los campos de recreo", a *Londres, ciudad única*, Barcelona: Fundación Caja de Arquitectos, 2010, pp. 61-79. [711.4 (42 Lon) Ras]

L28) RASMUSSEN, S. E., (1982), "El jardín paisajístico inglés", a *Londres, ciudad única*, Barcelona: Fundación Caja de Arquitectos, 2010, pp. 113-125. [711.4 (42 Lon) Ras]

L29) RASMUSSEN, S. E., (1982), "Los parques de Londres", a *Londres, ciudad única*, Barcelona: Fundación Caja de Arquitectos, 2010, pp. 201-219. [711.4 (42 Lon) Ras]

L30) VÉRIN, H., (1990), "La tecnologia nel parco: ingegneri e giardineri nella Francia del Seicento", a Mosser i Teyssot ed., *L'Architettura dei giardini d'occidente: dal Rinascimento al Novecento*, Milà: Electa, pp.131-142. [712.25 (4) Mos]

SEMINARI EL PARC CENTRAL A LA METRÒPOLI CONTEMPORÀNIA

ETSAB · Curs 2021-2022 · Semestre de tardor

Dijous, 15:00-17:00 h. Aula A51 · Professor: Joan Florit Femenias, DUOT-UPC

CASOS D'ESTUDI · CURS 2021-2022

En cada edició del Seminari es seleccionaran tres casos d'estudi diferents. Per al curs 2021-2022 els seleccionats van ser:

Phoenix Park

Dublín

Dades sobre l'origen i història:

Després de la conquesta normanda de Dublín al segle XII, el primer baró de Castleknock va cedir els terrenys que ara formen el parc als cavallers de San Joan de Jerusalem, que hi establiren una abadia.

Amb la confiscació de propietats monacals portada a terme per Enric VIII d'Anglaterra l'any 1537 les terres tornaren a representants de la corona a Irlanda.

El governador de Dublín James Butler, durant el regnat de Carles II, va convertir els terrenys en un parc reial de caça, rodejant l'actual parc amb una tanca i col·locant-hi faisans i cérvols salvatges.

L'any 1747, Lord Chesterfield va obrir definitivament el parc al públic, per al gaudi de la gent de Dublín.

Dimensions:

El parc té una superfície de 712 hectàrees. A Dublín viuen a la ciutat 500.000 persones. La població es dobla si comptem tota l'àrea metropolitana -500.000 habitants en zones rurals o suburbanes-.

Posició a la ciutat:

Està situat 3 kilòmetres al nord-oest del centre de la ciutat.

Qualitats i esdeveniments principals:

La imatge més representativa del parc és la que ofereixen els passejants a peu, en bicicleta o a cavall, pels prats a la vora del cérvols salvatges que encara hi viuen.

També compta amb un zoològic –el tercer més antic del món- i varis camps per a la pràctica d'esports com el rugby, el futbol, el criquet i el polo.

Al mateix parc hi trobem la residència del president d'Irlanda, l'antiga residència dels representants del rei a Irlanda que avui és la residència de l'ambaixador dels Estats Units, el quarter general de la força nacional de policia irlandesa i una antiga torre medieval anomenada castell d'Ashtown que avui està oberta al públic per a repassar la història del parc.

Entre els esdeveniments més importants que s'han produït al parc destaquen les curses de motos i cotxes que s'hi ha disputat des de 1903 i una missa multitudinària oficiada pel Papa Joan Pau II l'any 1979 que va aplegar a un milió de persones.

Phoenix Park

Dublín

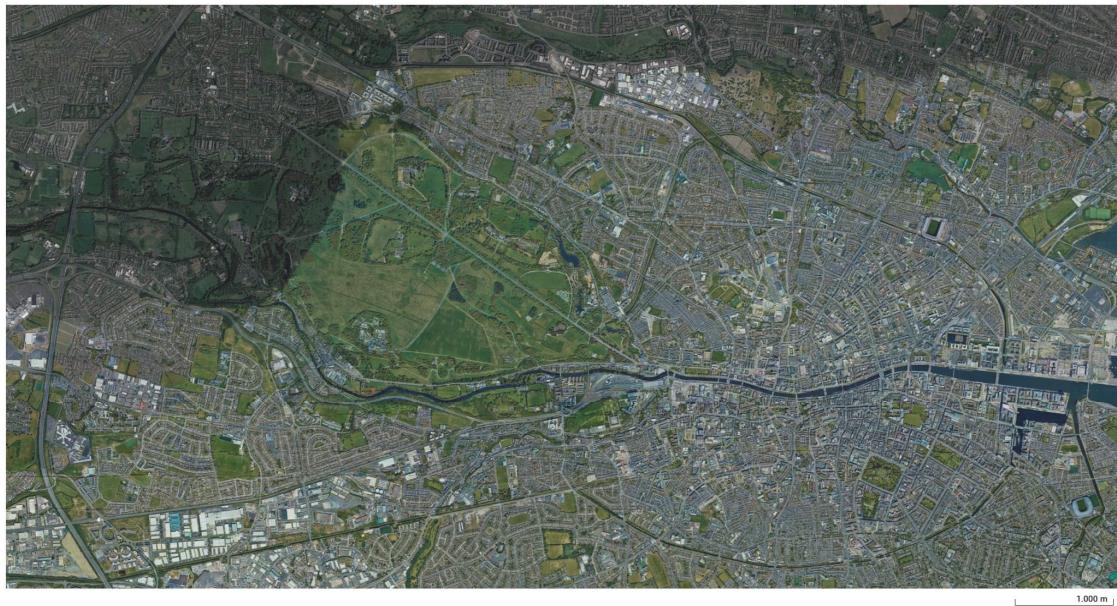

Fig. 1 Ortofotomapa de Phoenix Park, Dublín.

Fig. 2 Fotografia representativa del parc central de Dublín.

Phoenix Park

Dublín

Fig. 3 Del treball de recerca dels alumnes África González i Alejandro Sanjuan. Curs 2021-2022.

Djurgarden

Estocolm

Dades sobre l'origen i història:

Els paratges que avui constitueixen el parc Djurgarden van ser comprats pel rei John III l'any 1579 per a establihi un reial parc de jocs per a la caça i el passeig de la cort. Cap al segle XVIII ja era conegut pels ciutadans com a lloc de recreació, però no seria fins al 1890 que començarien a construir-s'hi les primeres dotacions per equipar-lo com a tal.

Les intencions de la corona de vendre i urbanitzar la part nord de Djurgarden a partir de 1892, que cristal·litzarien en diverses propostes i plans presentats l'any 1905, van ser aturades gràcies a la petició de protecció presentada al Parlament per Karl Starbäck l'any 1913, que no seria aprovada fins al 1917.

El Djurgarden compta amb la catalogació de *National City Park* des de 1995.

Dimensions:

El Djurgarden abasta una superfície superior a 1.100 hectàrees entre la seva secció nord i la sud. L'aglomeració urbana d'Estocolm compta amb 1.300.000 habitants, aplegant el 15% de la població de tot el país.

Posició a la ciutat:

El parc es troba 2 km a l'est del centre d'Estocolm, entre la ciutat i el port comercial. Llevat dels seus límits a ponent en contacte directe amb la ciutat, gran part del perímetre del parc està banyat per les fredes aigües que connecten el mar interior anomenat Mälaren amb el Mar Bàltic. Compta amb serveis de tramvia, bus o vaixell per a arribar-hi des de diversos punts de la metròpolis, així i com un servei d'autobús que connecta les diverses dotacions ubicades a l'interior del parc.

Qualitats i esdeveniments principals:

A banda de l'entorn natural privilegiat, el Djurgarden ofereix una sèrie de serveis i dotacions culturals i esportives de referència a la ciutat.

Entre els usos culturals més destacats hi trobem: el *Vasa Museet* dedicat al vaixell enfonsat del mateix nom; el *Nordiska Museet*, dedicat a la divulgació de la cultura i tradicions sueques; l'aquari *Vattenmuseum*, el Zoològic de la ciutat; un jardí botànic, el museu a l'aire lliure *Skansen*, primera instal·lació d'aquest tipus al món; el *Biological Museum*; diverses galeries d'art, *Liljevalchs konsthall* i *Thielska galleriet*; *Etnografiska Museet*, un petit teatre; o el museu infantil *Junibacken* inspirat en les rondalles de l'escriptora local Astrid Lindgren. A més, hi trobem diverses instal·lacions de la Universitat d'Estocolm.

Pel que fa als esports, hi trobem l'estadi olímpic, ubicació principal dels esdeveniments de la Olimpíada de 1912; l'*Östermalms* pista esportiva dedicada al futbol i al patinatge sobre gel a l'hivern, el *Tennisstadion*, o les instal·lacions *Ryttarstadion* per a competicions eqüestres. També es poden comptar entre els seus serveis els molls esportius, punt de partida de la pràctica d'esports nàutics.

També hi ha lloc pels usos recreatius, entre ells el parc d'atraccions *Gröna Lund*, i un circ, i per a la presència d'alguns palaus representatius de l'administració de la ciutat i el país com són el Palau Rosendal construït per Carles XIV John de Suècia, o la mansió del Príncep Eugen, *Waldemarsudde*, avui convertida en museu.

Djurgården

Estocolm

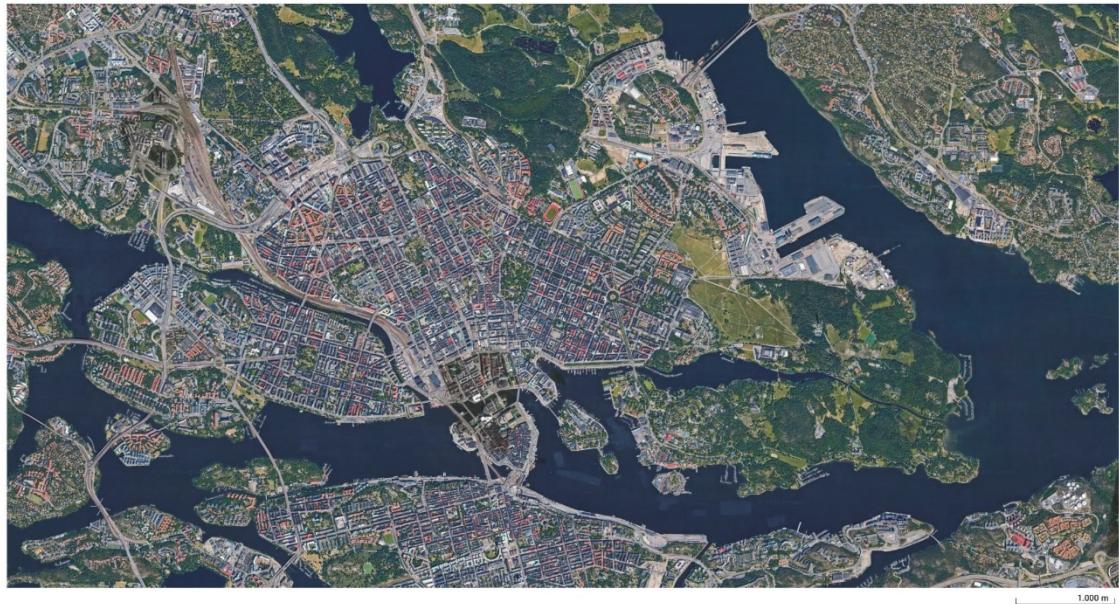

Fig. 4 Ortofotomapa de Djurgården, Estocolm.

Fig. 5 Fotografia representativa del parc central d'Estocolm.

Djurgarden

Estoclm

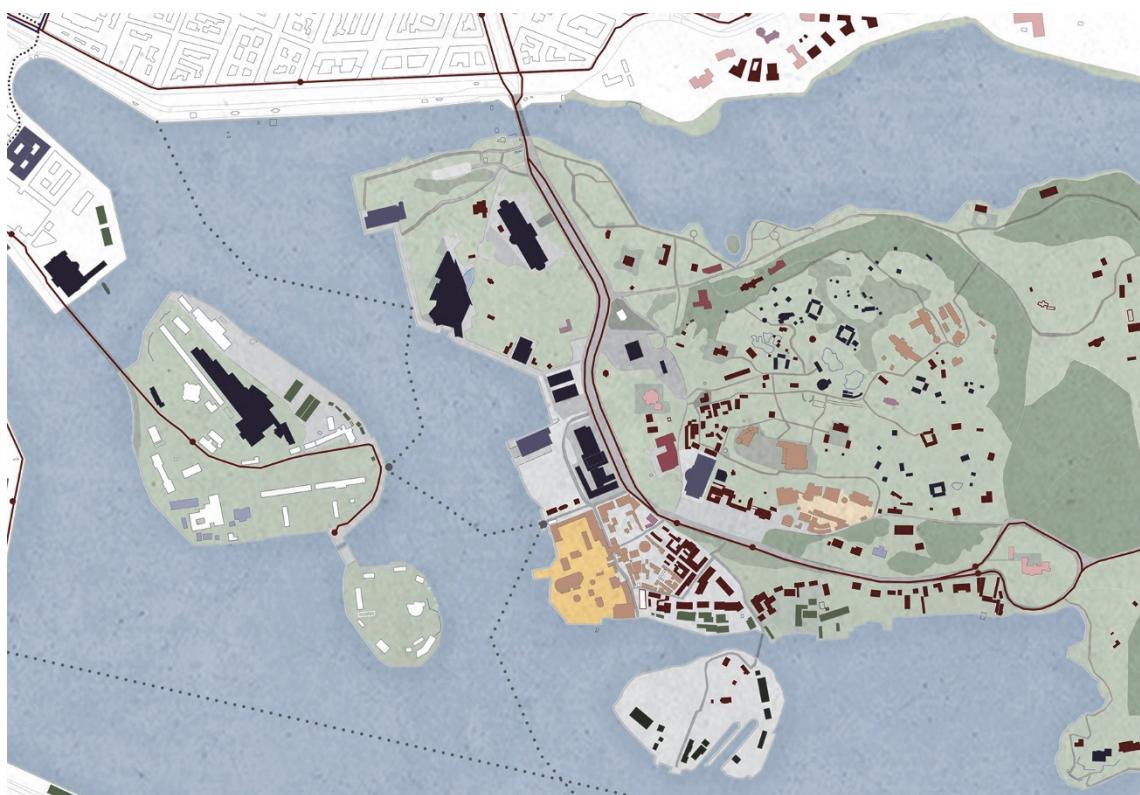

Fig. 6 Del treball de recerca dels alumnes Julia Andrés, Àlex Benito i Carla López. Curs 2021-2022.

Parc de Monsanto

Lisboa

Dades sobre l'origen i història:

Si bé la idea d'aforestar el turó, originalment pelat, va sortir cap als anys 70 del segle XIX, no es crearia una primera comissió encarregada d'elaborar els treballs fins a l'any 1929. L'any 1938 s'atorgaria al sòl del turó un regim forestal específic i començarien les expropiacions.

L'any 1946, l'arquitecte Keil do Amaral Amaral presentà el seu projecte que preveia l'equipament del parc i es crearen els accessos principals.

Des de llavors altres dates han estat important en el desenvolupament del parc:

L'any 1992 es van crear noves zones d'estar i obrir els parcs recreatius Alto da Serafina i Calhau. Entre els anys 1993 i 1996 s'institucionalitza el Parque Ecológico de Monsanto e da Zona Vedada i es construeix el Centro de Interpretação -actual Espaço Monsanto-.

El 2001 s'actualitza el PORM –*Plano de Ordenamento e Revitalização de Monsanto*.

L'any 2004 es creen nous pols de dinamització del parc: *No Ar e Sobre Rodas, Desporto no Penedo e Parque da Pedra*.

Dimensions:

El parc de Monsanto abasta una superfície de 1.000 hectàrees. A l'aglomeració urbana de Lisboa hi ha 2.800.000 habitants aproximadament.

Posició a la ciutat:

El turó de Monsanto està al nord-est de la ciutat, a uns 5 kilòmetres del barri de la *Baixa* i veu passar pel seu límit est la ronda que connecta amb el pont 25 de Abril. Avui el turó està envoltat de teixit urbà, així que ocupa posició central a la metròpoli.

Qualitats i esdeveniments principals:

El parc de Monsanto, a més d'ofrir un paisatge que domina tota la ciutat i l'estuari del riu Tejo, posa l'accent en l'ensenyament mediambiental, el contrapunt natural a la ciutat construïda i posa a disposició dels ciutadans un lloc per a l'oci i l'esport.

Compta amb varius parcs urbans, nuclis d'oci i restauració, miradors, parcs infantils, zones de càmping i picnic, piscines o un centre hípic entre altres serveis i instal·lacions.

Parc de Monsanto

Lisboa

Fig. 7 Ortofotomapa de Monsanto, Lisboa.

Fig. 8 Fotografia representativa del parc central de Lisboa.

Parc de Monsanto

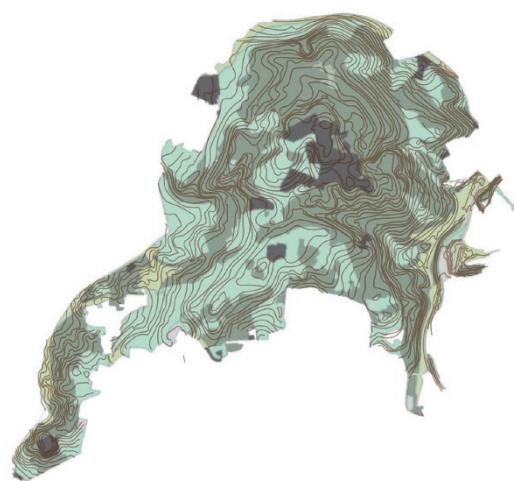
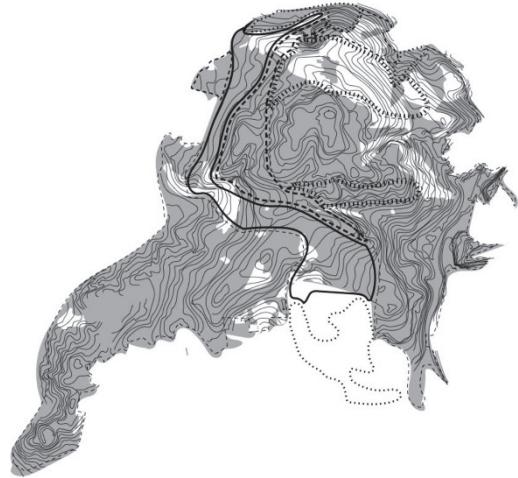
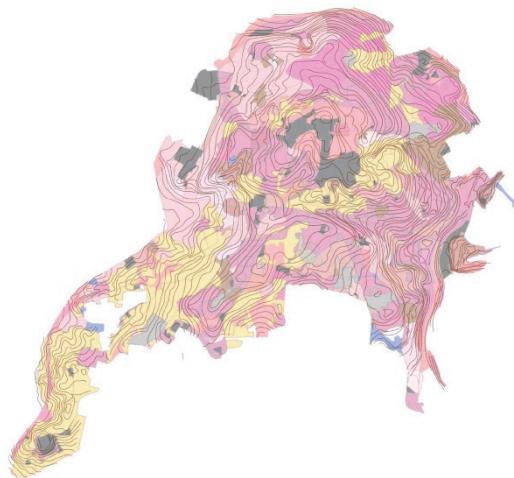

Fig. 9 Del treball de recerca dels alumnes Sofia Rodríguez i Marc Vidal. Curs 2021-2022.